

Received	Reviewed	Published	Doi Number
18.02.2019	20.03.2019	25.03.2019	10.18298/ijlet.3255

Evaluation of High School Students' Reader Self- Efficacy in terms of Various Variables

Ayşe Derya ESKİMEN¹

ABSTRACT

The aim of this study is to investigate whether the reader self-efficacy of high school students' has changed depending on various variables. The data related to the study was collected with the Reader Self-Efficacy Scale developed by Ülper, Yaylı and Karakaya (2013). The study was carried out with 540 students attending various high schools in the center of Kütahya province during the fall semester of 2017-2018 academic year. Descriptive statistics were used in data analysis. The data collected through the questionnaire was expressed by independent sample t test and single factor variance analysis (ANOVA). According to the results of the study, there was no statistically significant difference between the mean scores of the students' self-efficacy scale according to their gender. It was observed that the school type variable has differences in favor of students who study in science high school and that there is no significant difference between parents' level of education and reader's self-efficacy. Students who love Turkish language and literature and read books have a significantly higher self-esteem score than students who do not like reading books. In terms of reading frequency, it was determined that the difference between the reader self-sufficiency scale scores was against students who did not read or read at all. For this purpose, a significant relationship was found between the number of books per year and the number of readers' self-efficacy in favor of the students who read more books. It was concluded that the average of the reader self-efficacy scores of the students who have library in their home/living places were higher than those of the students who have not library. In this study, the results and suggestions were presented based on the obtained findings.

Key Words: Reading, self-efficacy, reader self-efficacy, Turkish language and literature.

Lise Öğrencilerinin Okur Öz Yeterliklerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi

ÖZET

Bu araştırmada amaç, liselerde öğrenim gören öğrencilerin okur öz yeterliklerinin çeşitli değişkenlere bağlı olarak değişip değişmediğini incelemektir. Araştırmaya ilişkin veriler, Ülper, Yaylı ve Karakaya (2013) tarafından geliştirilmiş olan "Okur Öz yeterlik Ölçeği" ile toplanmıştır. Çalışma, 2017-2018 eğitim öğretim yılı güz döneminde Kütahya ili merkezinde çeşitli liselerde öğrenim görmekte olan 540 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizinde betimsel istatistikler kullanılmış; anket aracılığıyla toplanan veriler, bağımsız örneklem t testi ve tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) ile anlamlandırılmıştır. Araştırma bulgularına göre öğrencilerin cinsiyetleri ile okur öz yeterlik ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır. Sınıf düzeyleri ile okur öz yeterlik puan ortalamaları arasındaki farkın 9. sınıflar aleyhine olduğu belirlenmiştir. Okur öz yeterlikleri ile okul türü değişkeninin fen lisesinde öğrenim gören öğrenciler lehine farklılık gösterdiği; anne-baba eğitim düzeyi ile okur öz yeterlik arasında ise anlamlı fark olmadığı görülmüştür. Türk Dili ve Edebiyatı dersini ve kitap okumayı seven öğrencilerin okur öz yeterlik ölçeği puan ortalamaları, bu dersi ve kitap okumayı sevmeyen öğrencilerin puan ortalamalarına göre anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur. Kitap okuma sıklığı bakımından ise okur öz yeterlik ölçeği puan ortalamaları arasındaki farkın hiç okumayan ya da daha az okuyan öğrenciler aleyhinde olduğu tespit edilmiştir. Buna yönelik olarak yıllık okunan kitap sayısı ile okur öz yeterlikleri arasında da fazla okuyan öğrenciler lehinde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Evinde/yaşanılan yerde kitaplık olan öğrencilerin okur öz yeterlik ölçeği puan ortalamalarının kitaplık olmayan öğrencilere göre daha yüksek olduğu sonucuna da ulaşılmıştır. Çalışmada, elde edilen bulgulardan hareketle sonuç ve öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Okuma, öz yeterlik, okur öz yeterlik, Türk Dili ve Edebiyatı.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, deryaeskimen@hotmail.com

1. Giriş

Dil öğretiminde amaç, öğrencilerin temel dil becerilerini geliştirmek ve bunların en etkili şekilde kullanımını sağlamaktır. En önemli dil becerilerinden birisi olan okuma, alıcının metin karşısında yaptığı düşünsel bir etkinlik, yazılı bir metnin şifresini çözmek, grafiksel olarak kodlanmış bir bildirinin kodunu çözmek aynı zamanda yazınsal bir metni yorumlamak; kelimeleri, cümleleri, noktalama işaretleriyle, bir yazıyı bir bütün olarak görme, algılama ve kavrama süreci; bireylerin öğrenmek için bilgiye ulaşabilecekleri en hızlı yol (Günay 2001: 9; Güneş, 2007: 115; Özbay, 2007: 4) olarak çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Nitekim okumaya yönelik, Türk Dili ve Edebiyatı öğretim programı özel amaçlar bölümünde “öğrencilerin, metinler aracılığıyla okuduğunu anlama ve eleştirel okuma becerilerini geliştirerek okuma alışkanlığı kazanmaları”nın amaçlandığı vurgulanmıştır (MEB, 2018: 12). Kişinin öz yeterlik inancının yüksek olması ya da kendini buna yönelik yeterli görmesi, yapılan iş için gösterilen gayret ve çabayı da yukarı çekmektedir. Öz yeterlik inancı, Albert Bandura tarafından geliştirilen sosyal öğrenme kuramının (sosyal bilişsel kuram) temel kavramlarından biridir. Bandura’ya (1986: 391) göre öz yeterlik inancı, bireyin belli bir performansı göstermek için gerekli etkinlikleri organize edip başarılı olarak yapma kapasitesine ilişkin kendi yargısıdır. Senemoğlu’na (2011: 230) göre ise öz yeterlik, bireyin farklı durumlarla başa çıkma, belli bir etkinliği başarma yeteneğine ve kapasitesine ilişkin kendi algısı, kendine inancı ve kendisine ilişkin yargısıdır. Örneğin Türk Dili ve Edebiyatı dersini, okumayı seven bireyin öz yeterliğinin bu dersi sevmeyen ya da okumayan birine göre yüksek olması beklenir. “Birçok çalışmada, okuma öz yeterlik algısı yüksek olan bireylerin okuduğunu anlama ve zor metinlerle mücadele etmede düşük öz yeterlik sahibi okurlardan daha başarılı oldukları saptanmıştır” (Guthrie ve Wigfield, 2000; Solheim, 2011 akt. Ülper, Yaylı ve Karakaya, 2013). Buna bağlı olarak çalışmada, öğrencilerin okur öz yeterliklerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesinin, okur öz yeterliğini etkileyen/etkilemeyen değişkenlerin belirlenmesinin, bu konuda çalışacaklara yol gösterici olacağı düşünülmektedir. Alanyazında ilköğretim öğrencilerinin okuma/okur öz yeterliklerine yönelik çeşitli çalışmalar (Sallabaş, 2008; İşeri, 2010; Uçgun, 2014; İnnalı ve Aydın, 2014 vd.) yapılmıştır. Bu araştırmanın çalışma grubu olarak liseleri kapsamı ve ortaya koyacağı sonuçlar yönüyle de alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Çalışmanın amacı, liselerde öğrenim gören öğrencilerin okur öz yeterliklerinin çeşitli değişkenlere bağlı olarak değişip değişmediğini incelemektir. Buna yönelik aşağıda yer alan sorulara cevap aranmıştır:

1. Lise öğrencilerinin okur öz yeterlikleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. Lise öğrencilerinin okur öz yeterlikleri ile sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
3. Lise öğrencilerinin okur öz yeterlikleri ile okul türleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
4. Lise öğrencilerinin okur öz yeterlikleri ile anne-baba eğitim seviyeleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
5. Lise öğrencilerinin okur öz yeterlikleri ile Türk Dili ve Edebiyatı dersini sevip sevmeme durumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
6. Lise öğrencilerinin okur öz yeterlikleri ile kitap okumayı sevip sevmeme durumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
7. Lise öğrencilerinin okur öz yeterlikleri ile kitap okuma sıklıkları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

8. Lise öğrencilerinin okur öz yeterlikleri ile yıllık okudukları kitap sayıları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
9. Lise öğrencilerinin okur öz yeterlikleri ile evde/yaşanılan yerde kitaplık olup olmaması durumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

3. Yöntem

3.1. Araştırma Deseni

2017-2018 eğitim öğretim yılında farklı liselerde eğitim görmekte olan öğrencilerin okur öz yeterliklerini tespit etmeye yönelik bu çalışma tarama modelinde desenlenmiştir. Bu tür modellerde, ihtiyaç duyulan veriler, araştırmanın hedef kitlesi olarak tanımlanan çalışma evrenindeki birey ya da objelerden çeşitli araçlar kullanılarak toplanır (Gökçe, 1988, 47-52; Karasar, 1999, 79-81).

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2017-2018 eğitim-öğretim yılı güz döneminde Kütahya ilinde çeşitli liselerde öğrenim görmekte olan 540 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmaya dâhil edilen 540 öğrencinin 370'i (%68,52) kız; 170'i (%31,48) ise erkektir. Kız öğrencilerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Çalışmaya katılan öğrencilerin 154'ünün (%29) 9. sınıf, 109'unun (%20) 10. sınıf, 109'unun (%20) 11. sınıf, 168'inin (%31) 12. sınıfta öğrenim gördükleri belirlenmiştir. Bu öğrencilerden 113'ünün (%20,93) Fen Lisesine, 193'ünün (%35,74) Anadolu Lisesine, 122'sinin (%22,59) Sosyal Bilimler Lisesine, 112'sinin (%20,56) ise Mesleki Teknik Anadolu Lisesine devam ettiği tespit edilmiştir.

4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Liselerde öğrenim gören öğrencilerin okur öz yeterliklerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen çalışmada veriler, Ülper, Yaylı ve Karakaya (2013) tarafından geliştirilmiş olan "Okur Öz yeterlik Ölçeği" ile toplanmıştır. Ölçek 36 maddeden oluşmaktadır, tek boyutlu bir yapıya sahiptir ve 5'li likert tipindedir. Okur öz yeterlik ölçeği puanlarının ortalama, ortanca, minimum ve maksimum dağılımları ve güvenilirlik katsayıları aşağıda yer almaktadır. Kullanılan ölçek güvenilirlik analiz sonuçları değerlendirildiğinde (Cronbach's Alpha), ölçeğin güvenilir olduğu söylenebilir. "Cronbach-Alfa değeri, -1 ile 1 arasında değişen bir kat sayıdır ve bu sayı 1'e yaklaştıkça ölçüm sonuçları güvenilirliğinin yüksek olduğu düşünülmektedir. Güvenirlikle ilgili çalışmalarda 0.65 ve üstündeki katsayıların yeterli olduğu ileri sürülmektedir" (Cronbach, 1990 akt. Ünlü vd. 2008: 27)

Tablo 1. Okur Öz Yeterlik Ölçeği Puanı Dağılımları ve Güvenilirlik Katsayıları

	Ort.	SS	Min.	Maks.	Cronbach's Alpha
Okur Öz yeterlik Ölçeği	132,28	15,87	68,00	176,00	0,889

Tanımlayıcı istatistikler sürekli değişkenler için *ortalama ± standart sapma* ve standart hata olarak tablo halinde verilmiştir. Sayısal değişkenlerin normal dağılıp dağılmadığı *Kolmogrov Smirnov testi* ile kontrol edilmiştir. Bağımsız iki grup karşılaştırılmalarında normal dağılım gösterdiği durumlarda *T-test* kullanılmıştır. Bağımsız ikiden fazla grup için normal dağılım gösterdiği durumlarda ise *One-Way ANOVA* kullanılmıştır. Gruplar arası farklılıklara yönelik dağılımın homojen olduğu durumlarda Tukey testi, homojen olmadığı durum/durumlarda ise Games-Howell testi kullanılmıştır. Analizlerde anlamlılık düzeyi 0.05 olarak dikkate alınmıştır.

5. Bulgular ve Yorum

Çalışmanın bu bölümünde, lise öğrencilerinin okur öz yeterlikleri ile cinsiyet, sınıf düzeyi, okul türü, anne-baba eğitim seviyesi, Türk Dili ve Edebiyatı dersini, kitap okumayı sevip sevmeme, kitap okuma sıklığı ve evde kitaplık olup olmaması değişkenlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 2. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Okur Öz Yeterlik Ölçeği Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasına Yönelik T Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	$\bar{X}$	ss	Shx	t	Sd	p
Kız	370	132,40	15,14	0,787	0,532	296,16	0,595
Erkek	170	131,59	17,03	1,306			
Toplam	540	132,14	15,75				

Tablo 2’de araştırmaya dâhil edilen öğrencilerin cinsiyetlerine göre okur öz yeterlik ölçeği puan ortalamaları arasında ($\bar{x}= 132,40$; $\bar{x}= 131,59$; $\bar{x}=132,14$) istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır ($p=0,595$).

Tablo 3. Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre Okur Öz Yeterlik Ölçeği Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasına Yönelik Anova Sonuçları

Sınıf	N	$\bar{X}$	ss	KT	Sd	KO	f	p	Post Hoc
9. sınıf				Gruplar Arası 9607,86	3	3202,62	13,835	<0,001	
10. sınıf	109	129,94	16,37	Grup İçi	124072,87	536	231,48		1-3
11. sınıf	109	138,88	14,16	Toplam	133680,73	539			1-4
12. sınıf	168	133,71	14,88						3-2
Toplam	540	132,14	15,75						3-4

Tablo 3’te araştırmaya dâhil edilen öğrencilerin sınıf düzeyleri bakımından okur öz yeterlik ölçeği puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($p<0,001$). Buna göre 9. sınıf öğrencilerinin okur öz yeterlik ölçeği puan ortalamaları ($\bar{x}=127$), 11. ve 12. sınıf öğrencilerinin okur öz yeterlik ölçeği puan ortalamalarına göre ($\bar{x}=138$; $\bar{x}=133$) istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha düşük iken; 11. sınıf öğrencilerinin okur öz yeterlik ölçeği puan ortalamaları ($\bar{x}=138$), 10 ve 12. sınıf öğrencilerinin okur öz yeterlik ölçeği puan ortalamalarına göre ($\bar{x}=129$; $\bar{x}=133$), istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

Tablo 4. Okul Türüne Göre Okur Öz yeterlik Ölçeği Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasına Yönelik Anova Sonuçları

Okul adı	N	$\bar{X}$	ss	KT	Sd	KO	f	p	Post Hoc
Fen Lisesi	113	137,37	13,89	Gruplar Arası 4570,18	3	1523,39	6,313	<0,001	
Anadolu Lisesi	193	129,72	16,00	Grup İçi	129105,94	535	241,32		1-2
Sosyal Bilimler	122	132,68	16,21	Toplam	133676,13	538			1-4
Mesleki Teknik	112	130,48	15,54						
Toplam	540	132,14	15,75						

Tablo 4’te araştırmaya dâhil edilen öğrencilerin okuduğu okullar bakımından okur öz yeterlik ölçeği puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür ($p<0,001$). Buna göre Fen Lisesinde eğitim gören öğrencilerin okur öz yeterlik ölçeği puan ortalamaları ($\bar{x}=137$), Anadolu Lisesi ve Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde eğitim gören öğrencilerin okur öz yeterlik

ölçeği puan ortalamalarına göre ($\bar{x}=129$; $\bar{x}=130$) istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tablo 5. Anne-Baba Eğitim Seviyesine Göre Okur Öz Yeterlik Ölçeği Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasına Yönelik Anova Sonuçları

Anne eğitim seviyesi	N	$\bar{X}$	ss		KT	Sd	KO	f	p
Ortaokul	109	131,89	16,46	Gruplar Arası	551,91	4	137,98	0,554	0,696
Lise	127	131,46	15,27	Grup İçi	133128,82	535	248,84		
Üniversite	81	134,44	14,75	Toplam	133680,73	539			
Lisansüstü	19	133,11	17,07						
Toplam	540	132,14	15,75						
Baba eğitim durumu	N	$\bar{X}$	ss		KT	Sd	KO	f	p
İlkokul	81	129,26	16,42	Gruplar Arası	1842,10	4	460,52	1,869	0,115
Ortaokul	68	130,03	14,26	Grup İçi	131838,64	535	246,43		
Lise	197	132,86	15,88	Toplam	133680,73	539			
Üniversite	161	132,66	15,45						
Lisansüstü	33	136,82	16,84						
Toplam	540	132,14	15,75						

Tablo 5'te araştırmaya dâhil edilen öğrencilerin anne ve baba eğitim durumlarına göre öz yeterlik ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır (sırasıyla $p=0,696$ ve $p=0,115$).

Tablo 6. Öğrencilerin Türk Dili ve Edebiyatı Dersini Sevip Sevmeme Durumlarına Göre Okur Öz yeterlik Ölçeği Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasına Yönelik T Testi Sonuçları

	N	$\bar{X}$	ss	Sh_x	t	Sd	p
Severim	350	133,96	13,78	0,737	3,377	306,096	0,001
Sevmem	190	128,81	18,42	1,336			
Toplam	540	132,14	15,75				

Tablo 6'da araştırmaya dâhil edilen öğrencilerin Türk Dili ve Edebiyatı dersini sevip sevmeme durumuna göre okur öz yeterlik ölçeği puan ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,001$). Buna göre Türk Dili ve Edebiyatı dersini seven öğrencilerin okur öz yeterlik ölçeği puan ortalamaları ($\bar{x}=133,96$), Türk Dili ve Edebiyatı dersini sevmeyen öğrencilerin puan ortalamalarına ($\bar{x}=128,81$) göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tablo 7. Öğrencilerin Kitap Okumayı Sevip Sevmeme Durumlarına Göre Okur Öz yeterlik Ölçeği Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasına Yönelik T Testi Sonuçları

	N	$\bar{X}$	ss	Sh_x	t	Sd	p
Severim	408	134,46	14,89	0,737	6,201	538	<0,001
Sevmem	132	125,00	16,23	1,413			
Toplam	540	132,14	15,75				

Tablo 7'de araştırmaya dâhil edilen öğrencilerin kitap okumayı sevip sevmeme durumuna göre okur öz yeterlik ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlenmiştir ($p<0,001$). Buna göre kitap okumayı seven öğrencilerin okur öz yeterlik ölçeği puan ortalamaları ($\bar{x}=134,46$), kitap okumayı sevmeyen öğrencilerin puan ortalamalarına ($\bar{x}=125$) göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tablo 8. Kitap Okuma Sıklığına Göre Okur Öz Yeterlik Ölçeği Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasına Yönelik Anova Sonuçları

Kitap okuma sıklığı	N	$\bar{X}$	ss	KT	Sd	KO	f	p	Post Hoc (Tukey)
Hiç				Gruplar Arası	6842,67	6	1140,44	4,792	<0,001
Her gün	122	136,16	15,54	Grup İçi	126838,07	533	237,97		1-2
Haftada bir	163	132,85	13,22	Toplam	133680,73	539			1-3
Ayda bir	81	134,91	14,94						1-4
İki ayda bir	30	129,53	17,58						2-6
Üç ayda bir	52	127,54	17,87						
Diğer	24	127,71	15,72						
Toplam	540	132,14	15,75						

Tablo 8’de araştırmaya dâhil edilen öğrencilerin kitap okuma sıklığı bakımından okur öz yeterlik ölçeği puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür ($p<0,001$). Bu farka göre hiç kitap okumayan öğrencilerin okur öz yeterlik ölçeği puan ortalamaları ($\bar{x}=126,21$), kitap okuma sıklığı her gün ($\bar{x}=136,16$), haftada bir ($\bar{x}=132,85$) ve ayda bir ($\bar{x}=134,91$) olan öğrencilerin okur öz yeterlik ölçeği puan ortalamalarına göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha düşüktür. Kitap okuma sıklığı her gün olan öğrencilerin okur öz yeterlik ölçeği puan ortalamaları ise, kitap okuma sıklığı üç ayda bir olan öğrencilerin ($\bar{x}=127,54$) okur öz yeterlik ölçeği puan ortalamalarına göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tablo 9. Yıllık Kitap Okuma Sayısına Göre Okur Öz yeterlik Ölçeği Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasına Yönelik Anova Sonuçları

Yıllık kitap okuma	N	$\bar{X}$	ss	KT	Sd	KO	f	P	Post Hoc
6 – 20 kitap	215	133,67	14,52	Gruplar Arası	5726,97	2	2863,48	12,018	<0,001
									1-3
21 ve üzeri	57	139,54	14,38	Grup İçi	127953,77	537	238,28		2-3
Toplam	540	132,14	15,75	Toplam	133680,73	539			

Tablo 9’da araştırmaya dâhil edilen öğrencilerin yılda okunan kitap sayılarına göre okur öz yeterlik ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu gözlenmiştir ($p<0,001$). Buna göre yılda 1-5 kitap okuyan öğrencilerin okur öz yeterlik ölçeği puan ortalamaları ($\bar{x}=129,34$), yılda 6-20 ve 21 ve üzeri kitap okuyan öğrencilerin okur öz yeterlik ölçeği puan ortalamalarına göre ($\bar{x}=133,67$; $\bar{x}=139,54$) istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha düşüktür. Aynı zamanda yılda 21 ve üzeri sayıda kitap okuyan öğrencilerin okur öz yeterlik ölçeği puan ortalamaları ($\bar{x}=139,54$), yılda 6-20 kitap okuyan öğrencilerin okur öz yeterlik ölçeği puan ortalamalarına göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tablo 10. Öğrencilerin Evde/Yaşanılan Yerde Kitaplık Olup Olmama Durumlarına Göre Okur Öz yeterlik Ölçeği Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasına Yönelik T Testi Sonuçları

	N	$\bar{X}$	ss	Sh _x	t	Sd	p
Var	442	133,02	15,73	0,748	2,747	538	0,006
Yok	98	128,21	15,32	1,547			
Toplam	540	132,14	15,75				

Tablo 10'da araştırmaya dâhil edilen öğrencilerin evinde/yaşanılan yerde kitaplık olup olmama durumuna göre okur öz yeterlik ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu sonucuna varılmıştır ($p=0,006$). Bu farka göre evinde/yaşanılan yerde kitaplık olan öğrencilerin okur öz yeterlik ölçeği puan ortalamalarının ($\bar{x}=133,02$), evinde kitaplık olmayan öğrencilerin puan ortalamalarına ($\bar{x}=128,21$) göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür.

6. Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada, lise öğrencilerinin okur öz yeterlikleri ele alınmıştır. Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin okur öz yeterlik toplam puan ortalamaları ile cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır. Bu bulgular, farklı çalışma gruplarıyla gerçekleştirilen araştırmaların (Ekici, 2008; Kutluca ve Ekici, 2010; Ülper ve Bağcı, 2012; Ekinci, 2013 vd.) sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. Ancak; Uçgun (2014) tarafından gerçekleştirilen 8. sınıf öğrencilerinin okur öz yeterliklerinin incelenmesine yönelik çalışmada, öğrencilerin okur öz yeterlik düzeylerinin cinsiyete göre kızlar lehine anlamlı farklılık gösterdiği sonucu elde edilmiş ve bu husus "yaş durumu bakımından erkeklerin akranlarıyla daha fazla zaman geçirmeyi tercih etmeleri, kızların erkeklere göre daha duygusal ve içe kapanık bir yapıda olmaları ve bu sebeple okumaya daha fazla zaman ayırdıkları bunun da okur öz yeterliklerini artıran bir durum olduğu" yönünde yorumlanmıştır. İnnalı ve Aydın (2014) tarafından gerçekleştirilen ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin okur öz yeterliklerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi adlı çalışmada da cinsiyete göre kız öğrencilerin okuma yönünden kendilerini daha yeterli gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Yine okuma ve okuma öz yeterliklerine yönelik başka çalışmalarda da (Gündemir, 2002; Sallabaş, 2008; Başaran ve Ateş, 2009; İşeri 2010; Köseoğlu, 2011; Ünal, 2012; Epçapan, 2012; Mete 2012) kız öğrencilerin erkeklere göre okumaya yönelik daha olumlu tutum sergiledikleri sonuçlarına ulaşılmıştır.

Çalışmada, sınıf düzeyleri bakımından okur öz yeterlik ölçeği puan ortalamaları arasındaki farkın da istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir. Buna göre 9. sınıf öğrencilerinin okur öz yeterlik ölçeği puan ortalamaları, 11 ve 12. sınıf öğrencilerinin okur öz yeterlik ölçeği puan ortalamalarına göre anlamlı olarak daha düşüktür. Bu bulgu Karakoç Öztürk (2015), İnnalı ve Aydın (2014) ve Uçgun, (2014)'ün çalışma sonuçları ile paraleldir. Bu bulgudan hareketle, sınıf düzeyi arttıkça okur öz yeterlik algısının artması beklenmektedir.

Araştırmada öğrencilerin okul türü bakımından okur öz yeterlik ölçeği puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Buna göre Fen Lisesinde eğitim gören öğrencilerin okur öz yeterlik ölçeği puan ortalamaları, Anadolu Lisesi ve Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde eğitim gören öğrencilerin okur öz yeterlik ölçeği puan ortalamalarından daha yüksektir. Çalışma bulgularına paralel olarak, İşeri (2010) tarafından ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin okuma tutumlarına yönelik gerçekleştirilen çalışmada da, öğrencilerin okuma tutumlarının öğrenim gördükleri okullara bağlı olarak anlamlı farklılık gösterdiği görülmüş ve bu farklılığın öğrenim görülen okulların sahip olduğu ve öğrencilere sunulan imkânların okuma tutumu üzerindeki etkisinden kaynaklanabileceği ifade edilmiştir. Öğrencilerin okur öz yeterliklerinin okullara göre değişmesi; okuma yönelimlerinin, okumaya ilişkin uygulamaların okullara göre farklılık gösterdiğine işaret etmektedir. Çalışmada elde edilen bir diğer sonuç, anne ve baba eğitim düzeylerine göre öz yeterlik ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamasıdır. Ancak

İnnalı ve Aydın (2014) tarafından gerçekleştirilen çalışmada anne-baba eğitim düzeyi yükseldikçe öğrencilerin okur öz yeterlik ortalama puanlarının da yükseldiği saptanmıştır.

Çalışmada, Türk Dili ve Edebiyatı dersini seven öğrencilerin okur öz yeterlik ölçeği puan ortalamalarının, dersi sevmeyen öğrencilerin puan ortalamalarına göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu bulgu, Uçgun (2014) tarafından gerçekleştirilen çalışmada Türkçe dersini sevip sevmeme durumuna göre sevenler lehine farklılaştığı, İnnalı ve Aydın (2014) tarafından gerçekleştirilen çalışmada da yine Türkçe dersi başarı durumuna göre okur öz yeterliklerinin artış gösterdiği sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. Şöyle ki; "Algılanan öz yeterlik, öğrenciye kendi öğrenme süreçlerini değerlendirme olanağı sunduğu için, öğrenci kendinin öğrenme ortamlarında bilişsel anlamda ne derece yeterli olduğu konusunda özel yargılar sahibi olur. Bu yargılar da bireyin özel bir alandaki başarısını olumlu ya da olumsuz yönde etkiler. Birey, deneyimleri sonucunda "Ben matematikte iyiyim; ama tarih dersini o kadar iyi yapamam." gibi ayrımlar yapmaya başlar. Bu ayrımlara dayanarak, bu kişinin matematik dersi için öz yeterlik algılamasının yüksek olduğu, ancak tarih dersi için düşük olduğu söylenebilir. Bu tamamen öğrencinin öz algılaması üzerinden ulaşılan bir sonuçtur ve bu inanç çoğu zaman onun akademik başarısıyla ilişkilidir (Schunk ve Zimmerman, 1997 akt. Ülper, Yaylı, Karakaya, 2013).

Araştırmada bir başka alt problem, öğrencilerin kitap okumayı sevip sevmeme durumlarına göre okur öz yeterlilikleridir. Buna göre kitap okumayı seven öğrencilerin okur öz yeterlik ölçeği puan ortalamaları, kitap okumayı sevmeyen öğrencilerin puan ortalamalarına göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksektir. Karakoç Öztürk (2015), ortaokul öğrencilerine yönelik gerçekleştirdiği çalışmasında öğrencilerin okur öz yeterliklerinin, okumayı sevip sevmemelerine göre farklılaştığını ve bu farklılığın okumayı seven öğrenciler lehine olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu bulgulardan hareketle, okuma ve okur öz yeterlik arasında pozitif bir ilişkinin varlığından ve okumanın öneminden söz edilebilir. Araştırmada tespit edilen bir diğer bulgu da yılda okunan kitap sayısının fazlalığına göre öğrencilerin okur öz yeterlik puan ortalamalarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğudur. Kitap okuma sıklığı ile okur öz yeterlik arasındaki ilişkinin, hiç kitap okumayan öğrencilerin aleyhinde olduğu sonucuna varılmıştır. Bu sonuç öğrencilerin okudukları kitap sayısı ile öz yeterliklerinin ilişkili olduğuna işaret etmektedir. Wigfield ve Guthrie (1997 akt. Uçgun, 2014) okuma öz yeterliğinin, okuma miktarıyla orantılı olduğunu ifade etmektedir. İnnalı ve Aydın (2014), Uçgun (2014), tarafından gerçekleştirilen çalışmalarda da son bir ayda okunan kitap sayısına göre, hiç kitap okumayanların aleyhine farklılıklar olduğu bulgulanmıştır.

Çalışmada; evinde/yaşadığı alanda kitaplık olan öğrencilerin okur öz yeterlik ortalama puanları, olmayanlara göre daha yüksek bulunmuştur. Evinde/yaşadığı alanda kitaplık olan öğrencilerin kitaba erişiminin kolay olması, boş vakitlerini değerlendirmelerinde kitaba yönelimlerinin arttığını göstermektedir.

Çalışmanın tüm bu bulguları, okur öz yeterliklerinin geliştirilmesinde okumanın, dersi sevmenin ve yaşanılan yerde kitaplık olmasının önemine işaret etmektedir. Öğretmenler, okullar ve aileler bunlara ilişkin bilinçlendirilmelidir. Okumanın yanı sıra lise seviyesinde dinleme, konuşma ve yazma alanlarına yönelik, öğrencilerin öz yeterliklerini farklı değişkenlerle ele alan çalışmalar gerçekleştirilebilir.

Kaynakça

- Arslan, A. (2013). Okuma becerisi ile ilgili makalelerde cinsiyet değişkeni. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 2 (2), 251-265.
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: a social cognitive theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Başaran, M. ve Ateş, S. (2009). İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin okumaya ilişkin tutumlarının incelenmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29 (1), 73-92.
- Ekici, G. (2008). Sınıf yönetimi dersinin öğretmen adaylarının öğretmen öz-yeterlik algı düzeyine etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35, 98-110.
- Ekinci, H. (2013). Öğretmen adaylarının özyeterlik algıları: Müzik, resim ve beden eğitimi, *Turkish Studies*, 8 (3), 189-196.
- Epçapan, C. (2012). Ortaokul öğrencilerinin eleştirel okuma becerileri ile okumaya ilişkin tutumları arasındaki ilişki. *Turkish Studies*, 7 (4-II), 1711-1726.
- Gökçe, B. (1988). Toplumsal bilimlerde araştırma. Ankara: Savaş Yayınları.
- Günay, D. (2001). *Metin bilgisi*. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Gündemir, Y. (2002). *İlköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama becerilerinin gelişimlerinin ölçülmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Güneş, F. (2007). *Türkçe öğretimi ve zihinsel yapılandırma*. Ankara: Nobel Yayıncılık
- İnnalı, H., Ö. ve Aydın, İ. S. (2014). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin okur öz yeterliklerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi, *Turkish Studies*, 9(9), 651-682.
- İşeri, K. (2010). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin okuma tutumlarının incelenmesi, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(2), 468-487.
- Karakoç Öztürk, B. (2015). Ortaokul öğrencilerinin okur öz yeterlikleri üzerine bir araştırma: Adana ili örneği, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(21), 908-936.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kayış, A. (2010). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. (Ş. Kalaycı Ed.). Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Köseoğlu, E. (2011). *İlköğretim 7. sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Kutluca, T. ve Ekici, G. (2010). Öğretmen adaylarının bilgisayar destekli eğitime ilişkin tutum ve öz-yeterlik algılarının incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education)*, 38, 177-188.
- Mete, G. (2012). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin okuma alışkanlığı üzerine bir araştırma(malatya ili örneği). *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 1(1), 43-66.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2018). Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı dersi (9,10, 11 ve 12. sınıflar) öğretim programı, <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=353>.

-
- Özbay, M. (2007). *Türkçe özel öğretim yöntemleri II* (2.baskı), Ankara: Öncü Yayınevi.
- Sallabaş, M. E. (2008). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin okumaya yönelik tutumları ve okuduğunu anlama becerileri arasındaki ilişki. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9 (16), 141-155.
- Senemoğlu, N. (2011). *Gelişim, öğrenme ve öğretim kavramdan uygulamaya*. Ankara: Pegem Akademi, s. 230.
- Tavşancıl, E. (2010). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Uçgun, D. (2014). 8. sınıf öğrencilerinin okur öz yeterliklerinin incelenmesi: Niğde ili örneği *International Journal of Language Academy*, 2(2), 38/47.
- Ülper, H. ve Bağcı, H. (2012). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Dönük Öz Yeterlik Algıları, *Turkish Studies*, 7 (2), 1115-1131.
- Ülper, H., Yaylı, D. ve Karakaya, İ. (2013). Okur öz yeterlik ölçeğinin geliştirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14 (1), 85-100.
- Ünal, M. (2012). *6. sınıf öğrencilerinin okuma tutumlarının okuduğunu anlamaya olan etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi.
- Ünlü, H., Sünbül, A. M. ve Aydos, L. (2008). Beden eğitimi öğretmenleri yeterlilik ölçeği geçerlilik ve güvenirlik çalışması, *Ahi Eoran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 9, (2), 23-33.